

DZIAŁ INFORMACYJNY

Sprawozdania

1. SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI SEKCJI PATRYSTYCZNEJ 1983-1986
wygłoszone na posiedzeniu Komisji Episkopatu d/s Nauki Katolickiej
pod przewodnictwem J. Em. Kard. Franciszka Macharskiego
11 lutego 1987 r. w Warszawie

Sekcja Patrystyczna należy do najmłodszych sekcji profesorskich przy Komisji Episkopatu d/s Nauki Katolickiej; swój samodzielny byt uzyskała bowiem 3 listopada 1977 r. Obecny jej zarząd jest drugim z kolei i wybrany został 14 września 1983 r. w czasie Kongresu Teologów Polskich w Lublinie. W jego skład wchodzi obecnie:

ks. dr Bogdan Częsz	- przewodniczący
ks. doc. dr hab. Franciszek Drączkowski	- sekretarz
ks. doc. dr hab. Wincenty Myszor	- sekretarz
p. doc. dr hab. Barbara Filarska	- reprezentant archeologii chrześcijańskiej
ks. dr Stanisław Longosz	- reprezentant Międzywydziałowego Zakładu Badań nad Antykiem Chrześcijańskim KUL.

Do zarządu należał także - jako wiceprzewodniczący - O. dr Andrzej Bober SJ, zmarły 15 03 1986 r.

Stosownie do regulaminu, obowiązującego sekcje profesorskie, Sekcja Patrystyczna koncentrowała swoje wysiłki nie tylko na działalności ściśle naukowej, lecz także na działalności praktycznej, mającej na celu doskonalenie dydaktyki patrologii. Posiada to dla Sekcji szczególne znaczenie, jeśli zważy się fakt, że w większości Seminariów Duchownych w Polsce patrologię wykładają nie-patrologowie, czyli specjaliści innych dyscyplin.

I. PION NAUKOWY

Zwyczajnym instrumentem działalności naukowej Sekcji Patrystycznej są coroczne spotkania jej członków.

1. Z j a z d y s e k c y j n e odbywają się regularnie każdego roku. Zgodnie jednak z tym, co wyżej zostało powiedziane, starano się, aby zjazdów sekcyjnych nie zacieśniać do ram sympozjów naukowych, lecz by dawały także okazję do wzajemnej wymiany doświadczeń dydaktycznych i w ten sposób przyczyniały się nie tylko do doskonalenia naukowego, ale także metodologiczno - dydaktycznego. Szczegółowy program tych zjazdów był zawsze przesyłany do wiadomości Przewodniczącemu Komisji Episkopatu d/s. Nauki Katolickiej Księdzu Kardynałowi F. Macharskiemu. W okresie sprawozdawczym, a więc po Kongresie Teologów Polskich w Lublinie, miały miejsce 3 zjazdy sekcyjne:

- a/ 20 - 21 09 1984 r. w Gdańsku Oliwie. Temat wiodący: chrystocentryzm i chrystologia Ojców Kościoła /3 referaty tematyczne/;
- b/ 16 - 17 09 1985 r. w Białymstoku. Temat wiodący: eklezjologia Ojców Kościoła i użyteczność patrystyki w dialogu eklezjologicznym, zwłaszcza z prawosławiem /6 referatów tematycznych/;
- c/ 3 - 4 09 1986 r. we Włocławku. Temat wiodący: eucharystia u Ojców Kościoła /5 referatów tematycznych/. Osobnym punktem było też wówczas wspomnienie osoby i zasięg św. O. Andrzeja Bobera SJ.

Tegoroczny zjazd patrologów planowany jest na 15 - 16 09 w Pelplinie z tematem wiodącym: pneumatologia Ojców Kościoła. Prelegentami na w/w zjazdach byli w większości członkowie Sekcji, chociaż nie brakło także specjalistów, zaproszonych spoza Sekcji.

2. K o o r d y n a c j a w s p ó ł p r a c y n a u k o - w e j. Stałym punktem zjazdów sekcyjnych jest wzajemne informowanie się uczestników o podjętych pracach naukowych, planach wydawniczych, a także zapotrzebowaniach naukowych na przyszłość. Uczestnicy mówią także o kierunkach badań, którym zamierzają się oddać. Staje się w ten sposób jasne nie tylko to, nad czym kto pracuje, ale także, które dziedziny patrystyki pozostają poza zasięgiem badań i wymagają jak

najszybszego zainteresowania się nimi. Członkowie Sekcji są informowani, jakie pozycje książkowe, interesujące patrologa, ukażą się w najbliższym czasie, zwłaszcza w serii PSP oraz w wydawnictwach "Znak" i "Pax". Regułą jest także wzajemne informowanie się o tematach aktualnie prowadzonych prac magisterskich i licencjackich w poszczególnych uczelniach. Na podkreślenie zasługuje fakt, że w ostatnim czasie kilkadziesiąt osób uzyskało magisteria w zakresie patrologii. Są to przede wszystkim klerycy, ale także i osoby świeckie. Kilkunastu natomiast księży uzyskało licencjaty w zakresie patrologii. Promotorami zarówno prac magisterskich jak i licencjackich są Księża Profesorowie - członkowie Sekcji. Członkowie Sekcji biorą także aktywny udział w patrystycznych kongresach i sympozjach za granicą, z których składają krótkie sprawozdania w czasie zjazdów sekcyjnych.

3. U d z i a ł S e k c j i w s y m p o z j a c h n a u k o w y c h, organizowanych przez Uczelnie Kościelne w Polsce. W okresie sprawozdawczym odbyły się w Polsce 3 sympozja naukowe, w których brali czynny udział /wygłaszając referaty/ członkowie Sekcji Patrystycznej /choćby Sekcja nie była organizatorem tych sympozjów/:

- a/ sympozjum na temat: "Rodzina w Kościele starożytnym", zorganizowane przez Międzywydziałowy Zakład Badań nad Antykiem Chrześcijańskim KUL w dniach 24 - 25 11 1983 r. w Lublinie;
- b/ sesja naukowa patrologów z okazji 1600-lecia śmierci Św. Damazego i 10-lecia śmierci kard. J. Daniélou, zorganizowana przez Międzywydziałowy Zakład Badań nad Antykiem Chrześcijańskim KUL w dniu 21 05 1984 r. w Lublinie;
- c/ sympozjum na temat: "Chrześcijaństwo a życie publiczne w Cesarstwie Rzymskim w III i IV wieku", zorganizowane przez Instytut Historii Kościoła KUL w dniach 20 - 21 03 1985 r. w Lublinie.

Także w planowanym na 24 - 25 04 br. sympozjum z okazji 1600-lecia chrztu Św. Augustyna, organizowanym w Lublinie przez Międzywydziałowy Zakład Badań nad Antykiem Chrześcijańskim KUL przewidziany jest czynny udział członków Sekcji. W odpowiedzi na prośbę Księdza Biskupa Stanisława Napierały, Sekcja Patrystyczna weźmie także czynny udział w sympozjum, przewidzianym w Warszawie podczas Kongresu Eucharystycznego.

4. Obecność na polu wydawniczym i popularyzatorskim. Działalność pisarską i publicystyczną patrologów zaznacza się coraz wyraźniej na polskim rynku wydawniczym. Wydawnictwo ATK, po przejściowym zahamowaniu spowodowanym stanem wojennym, publikuje kolejne tomy w serii "Pisma Starochrześcijańskich Pisarzy". Kolejne pozycje patrystyczne ukazały się także w "Znaku" i w "Paxie". Czuwa nad tym nieustrudzenie stosunkowo mała grupa patrologów, reprezentująca przede wszystkim ATK oraz ASTK w Warszawie, którzy są członkami Sekcji Patrystycznej. W szerszym zakresie członkowie Sekcji wciągnęli się w przygotowanie książki pt. "Eucharystia w Kościele starożytnym", która ma się ukazać w wydawnictwie Świętego Jacka w najbliższym czasie. W okresie sprawozdawczym pojawiły się także cykle artykułów popularyzatorskich z zakresu patrologii na łamach czasopism religijnych, takich jak "Przegląd Katolicki" czy "Przewodnik Katolicki", autorstwa członków Sekcji Patrystycznej. Oprócz tego w "Collectanea Theologica" ukazuje się regularnie "Biuletyn Patrystyczny", a patrologowie mają do dyspozycji także własny periodyk "Vox Patrum", wydawany przez Międzywydziałowy Zakład Badań nad Antykiem Chrześcijańskim KUL. Nie oznacza to jednak, że na tym odcinku stan jest zadowalający. Problemem, niestety w dalszym ciągu nierozwiązanym, jest brak podręcznika, który sprostałby wymaganiom, stawianym patrystyce po Soborze Watykańskim II. Dwa, wydane po wojnie, służą jako lektura pomocnicza. Brak podręcznika jest niewątpliwie winą patrologów, ale należy też zapytać, ilu kwalifikowanych patrologów było w Polsce przed 20 laty?

Z rekonesansu, przeprowadzonego przez Sekcję Patrystyczną wynika, że stan zaopatrzenia bibliotek Seminariów Duchownych w Polsce w księgozbiory patrystyczne jest fatalny. Na skandal zakrawa fakt, iż nie wszystkie Seminarium Duchowne w Polsce prenumerują serię PSP czy czasopismo "Vox Patrum". Oszczędności w budżetach powodują brak wystarczającej liczby egzemplarzy, by klerykom móc zadawać lekturę. A przecież zaznajomienie się z tekstami Ojców Kościoła jest nieodzownym warunkiem właściwie zrealizowanego programu patrologii. Brak jest też powszechnie wielkich wydań tekstów patrystycznych /jak PL czy PG, nie mówiąc już o GCS, CSEL, CCL, CCG, czy PO/. Prowadzenie seminariów naukowych z patrologii w tych warunkach napotyka na wyjątkowo duże trudności. W związku z powyższym kierujemy dwie prośby do Komisji Episkopatu d/s. Nauki Katolickiej:

- 1/ czy nie można by uczynić obowiązującym, aby każde studium teologiczne w Polsce gromadziło w swych bibliotekach dzieła Ojców Kościoła w tłumaczeniu na język ojczysty? /dotyczy to również domów zakonnych/. Tam, gdzie studentów jest więcej, potrzebnych jest kilka egzemplarzy tych samych tytułów;
- 2/ czy nie można by liczyć na jakąś pomoc przy wznowieniu istniejących już tłumaczeń, tak, by były dostępne szerszej rzeszy miłośników Ojców Kościoła? A może Komisja objęłaby patronat nad swego rodzaju "Polską Biblioteką Ojców Kościoła" /liczyłaby ona już prawie 100 tomów/?

II. PION DYDAKTYCZNY

Sekcja Patrystyczna dużo uwagi poświęciła kwestiom związanym z dydaktyką patrologii, wśród których na pierwszy plan wysunął się problem metody i programu prowadzonych wykładów. Biorąc pod uwagę specyficzne uwarunkowania wielu członków Sekcji, sprawom doskonalenia nauczania patrologii nadano w czasie zjazdów sekcyjnych priorytet. Wielu wykładowców patrologii, wśród których duża ilość nie uważa się za specjalistów z tej dziedziny, prosiło Zarząd Sekcji o pomoc praktyczną w ukierunkowaniu metodologicznym i programowym wykładów, o rodzaj praktycznej preparacji. Wychodząc naprzeciw tym dezyderatom podjęto następujące zagadnienia praktyczne na kolejnych sekcjach:

- 1/ w Gdańsku Oliwie /1984 r./: egzemplifikacja ćwiczeń z patrologii, wskazanie klasycznych tekstów patrystycznych do lektury i powiązanie ich z programem wykładów /w dwugłosie - przedstawiono dwa warianty/. W dyskusji wskazano na trudności pogodzenia ćwiczeń z czasem przeznaczonym na wykłady;
- 2/ w Białymstoku /1985 r./: propozycja szczegółowego programu wykładów patrologii traktowana jako wstęp do dyskusji /w dwugłosie - przedstawiono dwa warianty/. Na życzenie uczestników w/w propozycja ukazała się drukiem w "Vox Patrum" 6/1986/ z. 10, 79-110, z. 11, 761-767;
- 3/ we Włocławku /1986 r./: dydaktyka patrologii - cel i metoda. W dyskusji wskazano na konieczność nie tylko ustalenia, jak

nauczać patrologii, ale także określenia miejsca patrologii wśród innych przedmiotów teologicznych i konsekwentnie - w ratio studiorum.

Na tegoroczny zjazd w Pelplinie planowane jest omówienie kwestii współzależności, jakie istnieją między patrologią i historią Kościoła. Jest to kwestia niezwykle ważna, zwłaszcza gdy weźmie się pod uwagę, że w wielu Seminariach Duchownych w Polsce patrologię nadal wykładają historycy Kościoła.

Należy zauważyć, że w czasie dyskusji na temat dydaktyki patrologii, ujawniają się zazwyczaj dwie tendencje, stanowiące konfrontację jak gdyby dwóch szkół: historycznej i teologicznej. Utrudnia to ujednoczenie programu nauczania, chociaż - z drugiej strony - przyczynia się do powolnego, ale systematycznego krystalizowania cennej syntezy, która z pewnością będzie mogła być wykorzystana w nauczaniu patrologii. Warto także dodać, że Sekcja Patrystyczna, w odpowiedzi na pismo Przewodniczącego Komisji Episkopatu d/s. Seminariów Duchownych - Księdza Biskupa Stanisława Szymeckiego, opracowała w ostatnich dniach szczegółowe sprawozdanie ze stanu dydaktyki patrologii w Seminariach Duchownych w Polsce, jak również szczegółowe sugestie do nowego ratio studiorum, w których m.in. zawarta jest próba przywrócenia patrologii jej właściwego miejsca wśród innych dyscyplin teologicznych, jednoznacznego uznania jej za przedmiot teologiczny, a nie będący częścią historii Kościoła i konsekwentnie wprowadzenie na stałe do ratio studiorum nazwy "patrystyka" zamiast "patrologia". Uznanie patrologii za przedmiot teologiczny domaga się także przesunięcia jej wykładów na wyższe lata studiów.

III. PION PERSONALNO - ORGANIZACYJNY

1. K w a l i f i k a c j e p a t r o l o g ó w.

Problemem palącym, którego rozwiązanie przekracza możliwości Sekcji, jest brak wykwalifikowanych patrologów w polskich uczelniach kościelnych. Wprawdzie spora ich liczba ukończyła studia specjalistyczne, a wielu aktualnie studiuje patrologię za granicą, głównie w Rzymie, to jednak ilość specjalistów patrologii daleka jest od stanu zadowalającego. W dalszym ciągu, w większości Seminariów Duchownych w Polsce, patrologię wykładają specjaliści innych dyscyplin,

głównie z historii Kościoła oraz - w mniejszym zakresie - z dogmatyki i filologii klasycznej. Obecnie aż w 14 Seminariach Diecezjalnych w Polsce patrologię wykładają specjaliści innych dziedzin /w najbliższym roku akademickim liczba ta zmniejszy się prawdopodobnie do 12/. Patrologia traktowana jest często po macoszemu, jako przedmiot do uzupełnienia etatu. Nie pozostaje to bez wpływu na poziom dydaktyki patrologii. W niektórych Seminariach Duchownych, wykładający patrologię zmieniają się dosłownie co roku! W wielu seminariach zakonnych wykłady prowadzone są cyklicznie np. co 2 lata, a wykładowcy także się zmieniają. Utrudnia to skompletowanie listy osób, które miałyby obowiązek należeć do Sekcji Patrystycznej. Taką kompletną listą Sekcja do dzisiaj nie dysponuje. Istnieje absolutny brak danych o niektórych Seminariach Zakonnych. Nie dały spodziewanego rezultatu specjalne pisma, wysłane przez zarząd Sekcji do rektoratów wszystkich Seminariów Duchownych w Polsce dnia 12 października 1984 r. Po prostu - pozostały w wielu wypadkach bez odpowiedzi. Przyczynę tego można upatrywać w tym, że wykładowcy patrologii w wielu Seminariach jako specjaliści innych dziedzin - przynależą już do swojej Sekcji i dlatego nie czują się zobowiązani należeć do Sekcji Patrystycznej. Problem ten może być w sposób zadowalający rozwiązany tylko przez kształcenie specjalistów patrologii, którzy znajdą zatrudnienie w poszczególnych Seminariach Duchownych. Bez tego trudno będzie także uzyskać dla patrologii właściwe jej miejsce w ratio studiorum, określone już dawno przez Sobór Watykański II i inne dokumenty kościelne. Warto zasygnalizować możliwości krajowe studiów specjalistycznych. Aktualnie w polskich ośrodkach teologicznych: KUL, ATK, PAT studiów specjalistycznych z patrologii nie odbywa ani jeden ksiądz diecezjalny czy zakonny. Odległym zatem wydaje się życzenie, by każda diecezja posiadała przynajmniej jednego patrologa przygotowanego przez studia specjalistyczne.

2. F r e k w e n c j a n a z j a z d a c h s e k c y j -
n y c h. Aktualnie na liście Sekcji Patrystycznej znajduje się 53 członków, w zjazdach zaś bierze udział zwykle ok. 30 osób. Lista członkowska była ustalana w oparciu o deklaracje, które wypełniali zainteresowani. Mimo to, niektórzy z nich, ani razu nie wzięli jeszcze udziału w zjazdach sekcyjnych. Z Seminarium diecezjalnych Seminarium Duchowne w Olsztynie na przesłaną deklarację członkowską i ponawiane później prośby w ogóle nie zareagowało. W jednym też

wypadku /Seminarium Duchowne w Łodzi/ proszono, aby profesora patrologii zwolnić z członkostwa w Sekcji. Mimo przesłanej deklaracji, ani razu nie wzięli udziału w zjeździe sekcyjnym profesorowie patrologii z Seminariów Duchownych w Sandomierzu i Drohiczyne n. Bugiem.

3. C z ł o n k o w i e S e k c j i. Sekcja Patrystyczna posiada specyficzny przekrój. Oprócz patrologów bowiem przynależą do niej także specjaliści archeologii chrześcijańskiej, których liczba systematycznie się zwiększa. Dało to podstawę do petycji, dołączonej do wspomnianej odpowiedzi na pismo Przewodniczącego Komisji Episkopatu d/s. Seminariów Duchownych, o uwzględnienie archeologii chrześcijańskiej w nowym ratio studiorum. W zarządzie Sekcji jest też stały reprezentant archeologii chrześcijańskiej. W ten sposób do Sekcji Patrystycznej należą także osoby świeckie. W ramach zjazdów sekcyjnych, przynajmniej jedno wystąpienie zarezerwowane jest dla przedstawiciela archeologii.

W początkowym okresie swego istnienia Sekcja Patrystyczna chciała objąć wszystkie osoby posiadające specjalizację z patrologii i archeologii chrześcijańskiej, także spośród osób świeckich, niezależnie od tego, czy są zatrudnione na wyższych uczelniach kościelnych, czy też nie. Zrodziło to wiele problemów. W rezultacie uległo zatarciu kryterium przynależności do Sekcji /pojęcie specjalizacji bowiem jest szerokie/. Chcąc uzdrowić tę sytuację, zarząd Sekcji podjął kroki przeciwdziałające zamienieniu Sekcji na stowarzyszenie polskich patrologów i miłośników antyku chrześcijańskiego, opierając się na paragrafie 1 Regulaminu dla specjalistycznych Sekcji pracowników naukowo - dydaktycznych Wyższych Uczelni Kościelnych w Polsce, który stanowi: "Pracownicy naukowo - dydaktyczni poszczególnych dyscyplin w wyższych uczelniach katolickich w Polsce tworzą Sekcje Specjalistyczne". Jako kryterium przyjęto więc pracę naukową lub naukowo - dydaktyczną w którejś z wyższych uczelni katolickich w Polsce, mocą nominacji kościelnej lub misji kanonicznej. W tym kontekście zweryfikowano i zmniejszono liczbę członków nadzwyczajnych, ograniczając ją do osób, których dorobek i wkład w dziedzinie patrologii czy archeologii chrześcijańskiej jest powszechnie znany i ceniony, a zaangażowanie religijne nie budzi najmniejszych wątpliwości.

Aktualnie członkami nadzwyczajnymi są 4 osoby /2 duchowne, 2 świeckie/, które nie mają zatrudnienia w wyższej uczelni katolickiej,

lecz spełniają w/w warunki. Zarząd Sekcji oddalił wnioski 2 osób świeckich, które dopiero co ukończyły studia specjalistyczne z patrologii i nie są zaangażowane w wyższej uczelni katolickiej, a ewentualny dorobek naukowy jest dopiero przed nimi.

Specjaliści, którzy nie spełniają warunków członkostwa Sekcji Patrystycznej mają jednak możliwość udziału w sympozjach naukowych, organizowanych przez Uczelnie Kościelne i są na nie zapraszani. Wnoszą więc oni również swój wkład w rozwój patrologii polskiej, oddając tym samym przysługę także Sekcji Patrystycznej. Sekcja Patrystyczna natomiast stara się służyć pomocą młodym specjalistom, zwłaszcza świeckim, poprzez ukazanie im możliwych obszarów współpracy i ukierunkowanie ewentualnej działalności naukowej. Stymuluje także księży, którzy uzyskali licencjaty w zakresie patrologii na Papieskich Wydziałach Teologicznych, aby - mimo zaangażowania w pracę duszpasterską - pogłębiali swoją specjalizację i - w miarę możliwości - kontynuowali zainteresowania patrologią.

Ks. dr Bogdan Cześn

Przewodniczący Sekcji Patrystycznej
przy Komisji Episkopatu
d/s. Nauki Katolickiej

Warszawa, 11 lutego 1987 r.

2. 1600-LECIE NAWRÓCENIA I CHRZTU ŚW. AUGUSTYNA

/Wypowiedź dla Radia Watykańskiego dnia 24 IV 1987 r./

Tegoroczna Wielkanoc wypadła dość późno. Ale właśnie w tych dniach mija 1600 lat od pamiętnego wydarzenia, które miało miejsce na Wielkanoc 387 r. w Mediolanie. Z rąk biskupa Ambrozego otrzymał wtedy chrzest świeżo nawrócony z manicheizmu i trochę może z pogaństwa - św. Augustyn. Papież Jan Paweł II przypomniał i uczcił tamto zdarzenie przez list apostolski "Augustinum Hipponensem". Na całym świecie odbywają się okolicznościowe sympozja, ukazują się nowe książki. W sposób specjalny czci św. Augustyna właśnie dzisiaj, dokładnie w rocznicę jego chrztu, Międzywydziałowy Zakład Badań nad Antykiem Chrześcijańskim, który od wielu lat krzewi wiedzę patry-